

POLIZ EKINLARIDA UCHRAYDIGAN SHUDRING KASALLIGI VA ULARGA QARSHI KURASHISH CHORALARI

Saidolimova Dilnura Ulug'bek qizi

Termiz Agrotexnologiyalar va innovatsion rivojlanish instituti
o'simliklarni himoya qilish ta'lim yo'nalishi (ekin turlari bo'yicha) 2-
bosqich talabasi

To'laganova Marjona O'sar qizi

Termiz Agrotexnologiyalar va innovatsion rivojlanish instituti
o'simliklarni himoya qilish ta'lim yo'nalishi (ekin turlari bo'yicha) 2-
bosqich talabasi

Annotatsiya: Shudring kasalligi ko'plab o'simlik kasalliklari uchun saraton atamadir. Bu haqiqiy saraton emas. Ular sabzavot, mevalar va gullarga hujum qilishadi. O'simlik alomatlari ko'rsatgan vaqtga kelganda, juda kech bo'ladi. Oldini olish uni davolashdan samarali hisoblanadi.

Kalit so'zlar: shudring kasalligi, patogen, peronosporaceae oilasi, zoosporalar, chiriyotgan o'simlik, infeksiyalanish, shtammlar, dog'lar barg yuzasida doira shaklida, tomchilatib sug'orish.

Shudring kasalligi - oomisetlar yoki suv mog'orlarining bir turi. Bir vaqtlar qo'ziqorin kasalligi deb hisoblangan, endi u Peronosporaceae oilasiga kiradi. Minglab turli xil suv mog'orlari mavjud, ularning aksariyati chiriyotgan deb ataladi. Ko'pchilik ma'lum bir tur yoki o'simliklar guruhiga ixtisoslashgan. Ular o'simlik patologiyasining muhim sababidir. Bu majburiy parazit bo'lib, uning hayot aylanishi

davomida tirik o'simliklarga ega bo'lishi kerak. Bu o'simlik kasalliklari bir hafta ichida hosilni yo'q qilishi va o'simliklarning ko'pini o'ldirishi mumkin. Shuning uchun u patogenlarning iqtisodiy jihatdan muhim guruhi hisoblanadi.

Alomatlar: Ushbu patogenning belgilari turli xostlarda biroz farq qiladi. Biroq, ularning barchasi barg tomirlari orasidagi yuqori barg yuzasida sariq dog'larni keltirib chiqaradi. Bu dog'lar tomirlardan tashqari hamma joyda tarqaladi va oxir-oqibat jigarrang rangga aylanadi. O'simlik bu sariq yoki jigarrang dog'larda fotosintez qila olmaydi. Barg butunlay jigarrang bo'lsa, u tushadi. Agar o'simlik juda ko'p barglarni yo'qotsa, o'simlik o'ladi. Barg yuzasining pastki qismida chiriyotgan turiga qarab oqdan binafsha ranggacha o'zgarib turadigan tuk bor. O'simlikdagi ko'plab mevalar chiriyotgandan chiriydi yoki quyoshda kuyib ketadi va o'sishni to'xtatadi, chunki barglar endi ularni soya qilmaydi. Agar siz zararlangan o'simlikni kesib tashlasangiz, qon tomir tizimi sporalar bilan to'liq bo'g'ilib qolganini ko'rasiz, bu o'simlikning suvni ildizdan barglarga o'tkazishini imkonsiz qiladi.

Hayot davrasi Hayot aylanishi biroz murakkab, ammo chiriyotganni to'xtatish juda muhimdir. Chiriyotgan o'simlik ichida yoki uning ustida miselyum (to'qima filamentlari) yoki oosporlar (qalin devorli dumaloq tuzilmalar) shaklida qishlaydi. Harorat 50-75, nisbiy namlik 85% va undan yuqori bo'lganda oosporalar unib chiqadi. O'suvchi oosporlar sporangioforlarni hosil qiladi. Sporangioforlar o'simlik stomasidan yoki g'ovakdan paydo bo'lib, uzum dastasiga o'xshaydi. Bu sporangiyalar shamol va suv bilan ta'minlanadi. Har bir alohida sporangiyada ko'plab zoosporalar mavjud. Zoosporalar nam va yumshoq ob-havoda barg yuzasiga zarba beradi. Zoosporalar o'simlikda unib chiqadi. Zoosporalar kasallangan o'simliklardan yoki tuproqdan yangi o'simliklarga suzadi va ularni yuqtiradi. Bu tsikl qulay ob-havo sharoitida to'rt kungacha davom etishi mumkin, lekin odatda 7-10 kun davom etadi. Birinchi alomatlar paydo bo'lishidan oldin butun maydon infeksiyalanishi mumkin.

Kasallikning tarqalishi Shudring kasalligilar havo va suv orqali yuqadigan patogenlardir. Ular AQShning shimoliy qismida qishlay olmaydi. Ular Amerika Qo'shma Shtatlarining janubida, odatda, barglari yiqilib tushgan axlatda qishlashadi. Shudring kasalligilar havo isishi bilan shimolga asta-sekin tarqalib, avgust oyiga qadar Qo'shma Shtatlarning katta qismini qamrab oladi. Sovuq qish kelganda, ular shimolda o'lishadi. Sporlar, shuningdek, infeksiyalangan o'simliklar bilan aloqa qilgan va sog'lom o'simlikka o'tishdan oldin sterilizatsiya qilinmagan asboblar yoki qo'llar bilan ham uzatilishi mumkin. Issiqxonalar kabi yopiq muhit sporalarni dalalarga tarqatishi mumkin.

Tukli chiriyotganlarning muhim shtammlar. Bu turdagi chiriyotganlar iqtisodiy ahamiyatga ega. Ular ko'pincha uy bog'lariga, shuningdek, tijorat ishlab chiqaruvchilariga hujum qilishadi.

Cucurbit (*Pseudoperonospora cubensis*) Qovoq mog'orlari bodring, qovun, qovoq, qovoq va qovoqlarni zararlaydi. Tarvuzlarda barglar boshqa ekinlarga qaraganda ko'proq jingalak bo'lib, qolgan alomatlarini ko'rsatadi.

Brassicas (*Hyaloperonospora* parazit) Bularga karam, brokkoli, Bryussel gullari, karam, kolrabi, xitoy karam, sholg'om, turp, gulkaram va xantal kiradi.

Uzum (*Plasmopara viticola*) Bu bargni, poyani, gullarni va mevalarni yuqtiradi va uzumlarni o'ldiradi.

Bazil (*Peronospora belbahrii*) Birinchi marta 1930 yilda Ugandada xabar berilgan, u haqiqatan ham 2004 yilda Italiyada paydo bo'lgan va o'shandan beri butun dunyoda tarqalib bormoqda. Hops (*Pseudoperonospora humuli*) Chiriyotgan pivo tayyorlash uchun o'stirilgan hoplarni yo'q qiladi.

Impatiens (*Plasmopara obducens*) Bu 1880-yillardan beri ma'lum, ammo 2003 yilda Buyuk Britaniya va 2004 yilda AQShni qamrab oldi. 2016 yilga kelib, u butun dunyodagi o'simliklarni yo'q qildi.

Atirgullar (*Peronospora sparsa*) Shudring kasalligi atirgul kasalliklarining eng

halokatlaridan biridir. Ular, shuningdek, boshqa yaqin bog'liq bo'lgan Rubus turlariga hujum qilishadi, shu jumladan BlackBerry, malina va boysenberry.

Ismaloq (*Peronospora effusa*) Bu ismaloq yetishtiruvchilar uchun katta muammo tug'diradi. Organik paxtakorlar, ayniqsa, qattiq zarba. Kungaboqar (*Plasmopara halstedii*) Bu turdagi chiriyotgan sporalari yillar davomida tuproqda qoladi.

Kukunli chiriyotganlarga qarshi Kukunli chiriyotgan (*Podosphaera xanthii* yoki *Erysiphe cichoracearum*) ko'pincha chiriyotgan bilan aralashib ketadigan bir qator boshqa qo'ziqorin kasalliklaridan biridir. Ularni aralashtirish muammodir, chunki har birining davolash usullari boshqacha. Kukunli chiriyotgan oq rangdagi o'simta bo'lib, kukunga o'xshaydi. Dog'lar barg yuzasida doira shaklida boshlanadi va keyin butun bargni, shu jumladan tomirlarni qoplagan holda o'sadi. Barglari bir muddat chang chiriyotganidan keyin sarg'ayadi. Kukunli chiriyotgan barglardagi xlorofillni quyosh nuridan to'sib, o'simliklarni o'ldirishi mumkin. Natijada o'simlik ochlikdan o'ladi.

Oldini olish. Shudring kasalligini to'xtatish uni nazorat qilishdan ko'ra osonroqdir. Ushbu maslahatlarga amal qilish orqali landshaftingizda chiriyotganning oldini olishga yordam bering.

Chidamli o'simliklar. Olimlar ushbu kasallikka moyil bo'lgan o'simliklarning ba'zi chidamli navlarini etishtirishdi. Har bir o'simlik turiga chidamli bo'lgan tanlov bo'lmasa-da, iloji boricha chidamli navlardan foydalaning. Nufuzli bolalar bog'chasidan sotib olib, hech qanday zararlangan urug'ni olmaganingizga ishonch hosil qiling.

Skaut o'simliklari. O'simliklarni tez-tez tekshirish juda muhimdir. Agar alomatlarni ko'rsangiz, darhol o'simlikni olib tashlang, uni plastik qopga soling va axlat qutisiga tashlang. Kasal o'simliklarni kompost qilmang, chunki uydagi kompost qoziqlarining aksariyati chiriyotgan patogenini o'ldirish uchun etarlicha

issiq emas.

Ushbu turdagi chiriyotgan o'simliklarni bosib olish uchun nam barglar kerak. Havo aylanishini yaxshilash uchun o'simliklarni kesish orqali namlikni yo'q qiling. Qatorli ekinlarda, ular etuk bo'lganidan keyin ham yaxshi havo aylanishini ta'minlash uchun o'simliklarni bo'sh joyga qo'ying. Shuningdek, qatorlar bir-biridan etarlicha uzoqda ekanligiga ishonch hosil qiling.

Sug'orish. Siz qila oladigan eng yomon narsalardan biri bu o'simliklarni yuqoridan sug'orishdir. O'simlikni yuqtirish uchun ko'plab kasalliklarning barglari nam bo'lishi kerak. Yuqori sug'orish barglarni namlaydi. Agar siz tepadan sug'orishingiz kerak bo'lsa, erta tongda, ertalab soat 10:00 dan oldin sug'orishingiz kerak, shunda barglar kechqurungacha quriydi. O'simliklarni sug'orishning eng yaxshi usuli tomchilatib sug'orishdan foydalanishdir. Suv er sathida emitentlarga chiqadi va to'g'ridan-to'g'ri ildizlarga cho'kadi. Tomchilatib sug'orish ham mablag'ni tejash imkonini beradi, chunki u kamroq suv oladi. Mulchalash tuproqni o'simlikning barglaridan saqlashga yordam beradi, shunda chiriyotganlar oyoqqa turmaydi. Mulch suvni tejaydi va ildizlarni qishda issiq va yozda salqin saqlaydi. Sizning manzarali o'simlikingiz atrofida uch dyuymli mulch o'simliklarni almashtirish xarajatlarini ko'p marta qoplaydi.

Qishlash joylarini yo'q qiling Sanitariya chiriyotganga qarshi kurashning kalitidir. Sporlar o'simlik qoldiqlarida qishlaydi. Infektsiyalangan barglarda sporalar mavjud bo'lib, ular infektsiyalanmagan barglar yuzasiga sepilishi mumkin. Ekinlaringiz tugagandan so'ng, barcha barglar va o'simlik qoldiqlarini to'kib tashlang va ularni tashlang. Agar siz manzarali o'simliklar bilan shug'ullanadigan bo'lsangiz, tushishni tugatgandan so'ng, barcha barglar mulchdan tashqarida ekanligiga ishonch hosil qiling. Yangi o'simliklarni erga yoki issiqxonaga qo'yishdan oldin ularni bir muddat karantin qiling. O'simlik 10 kungacha simptomlarsiz yuqishi mumkinligi sababli, 14 kunlik muntazam karantin o'simlik kasalliklarini kamaytirishga yordam

beradi. Shudring kasalligi bilan kurashish, uning oldini olishdan ko'ra qiyinroqdir. Fungitsidlar o'simlik mavsumida yuqori namlik va bahor va kuz kabi yumshoq haroratlarda tez-tez ishlatilishi kerak. Qo'llash chastotasi turlarga va sizning hududingizda chiriyotgan topilgan yoki yo'qligiga bog'liq. Fungitsidlar profilaktika hisoblanadi, chunki ko'pchilik kasallik mavjud bo'lgandan keyin uni nazorat qilmaydi. Yana bir muammo - fungitsidlarga qarshilik. Buning oldini olish uchun siz foydalanadigan fungitsidni aylantirishingiz kerak. Ba'zi o'simliklar uchun litsenziyalangan tizimli fungitsidlar mavjud. Ular o'simlikning qon tomir tizimida sporalarning o'sishini oldini olish uchun ishlatilishi mumkin. Biroq, ular organik emas va ko'plab sabzavotlarda ishlatilmaydi. Barglari va mevalari mis purkagich bilan himoyalangan bo'lsa, ko'pchilik o'simliklarda chiriyotgan bilan kurashish nisbatan oson. Davolashni kasallik paydo bo'lishidan ikki hafta oldin yoki ob-havo ma'lumotlariga ko'ra uzoq vaqt nam ob-havo kutilayotganda boshlang. Shu bilan bir qatorda, kasallik birinchi marta paydo bo'lganda davolanishni boshlang va kerak bo'lganda 7-10 kunlik interval bilan takrorlang. Umumiy kasalliklarni davolash uchun butun o'simlik bo'ylab harakatlanadi. Bir litr suvga 3/4 choy qoshiq aralashtiriladi va barglarga surtiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.MY Tirkashev, «THE ROLE OF SMALL SCALE BUSINESS IN THE DEVELOPMENT OF MARKET ECONOMY», МОЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КАРЬЕРА Учредители: Общество с ограниченной ответственностью" Моя профессиональная карьера", 34, 2022, 97-102 с.;
- 2.M Yu Tirkashev, NB Eshtemirov, «FACTORS OF EFFECTIVE USE OF MECHANISMS TO IMPROVE FINANCIAL CONTROL», 2022, Вестник магистратуры, 3-2 (126), 111-112 с.;
- 3.Djurakulovich Ziyadullaev Makhmudjon. (2022). YESTERDAY'S, TODAY'S AND FUTURE PENSION REFORMS IN UZBEKISTAN. Conference Zone, 119–

121. Retrieved from <http://www.conferencezone.org/index.php/cz/article/view/362>;

4.Махмуджон Зиядуллаев (2021). Право на социальное обеспечение в Узбекистане и радикальные реформы, проведенные в пенсионном секторе в 2017-2021 годах. Общество и инновации, 2 (8/S), 121-127. doi: 10.47689/2181-1415-vol2-iss8/S-pp121-127 ;

5.Зиядуллаев, М. (2022). Роль социального обеспечения в стратегии развития Нового Узбекистана . Общество и инновации, 3(4/S), 120–125. <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss4/S-pp120-125> ;

6.Зиядуллаев, М. (2021). Сильная социальная защита - требование времени. Общество и инновации, 2(5), 64–68. <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol2-iss5-pp64-68> ;

7.Зиядуллаев, М. (2021). Право на социальное обеспечение в Узбекистане и радикальные реформы, проведенные в пенсионном секторе в 2017-2021 годах. Общество и инновации, 2(8/S), 121–127. <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol2-iss8/S-pp121-127>;